

O operă care se cântă foarte rar în lume, iar la noi cu atât mai puțin, merita ascultată pe viu și aici Festivalul Enescu are un merit, că a adus-o la București. În același timp, cred că a fost seara în care Sala Palatului a fost cea mai depopulată de când există bienala de la București și aici Festivalul are o vină, pentru că n-a promovat-o deloc.

Orchestra Națională Radio a fost aleasă pentru a susține fundamentul sonor al serii. Sigur, includerea concertului în categoria „Mari orchestre ale lumii” poate provoca ridicări de sprânceană ironice, numai că, de data asta, forțele muzicale ale Radioului au fost la înălțimea necesară (corul, puțin sub limită, totuși). Lawrence Foster nu este recunoscut neapărat drept un mare creator de tensiuni muzicale, numai că *Mathis der Maler* nici nu are nevoie neapărat de imagini sonore „zguduitoare” și important este că dirijorul chiar cunoștea și iubea muzica lui Hindemith, pe care l-a avut și ca profesor (și pe care l-a evocat emoționant, într-o pauză scurtă de după al treilea tablou). Așa că rezultatul simfonic a sunat foarte decent, la nivelul unei orchestre de fosă dintr-un teatru de operă german onorabil. Sigur, mereu vrem mai mult și poate că o falangă muzicală de top ar fi impresionat mai tare. Dar pentru cei care sunt interesați doar de muzică, Hindemith a adunat tot ce-i mai bun în *Mathis der Maler* și a scris o simfonie omonimă, un fel de trailer cinematografic *avant la lettre*, pe care a compus-o înainte de operă.

Sigur că putem vorbi despre vocea fermă de bariton liric a lui Lester Lynch în rolul lui Mathis, care te lasă să visezi la un Œdipe într-o bună zi. Și da, Katerina Tretyakova (câștigătoarea primei ediții a Le Grand Prix d'Opera de la București) era seducătoare prin puritatea vocală în rolul Reginei, tot atât de mult pe cât de nobilă era vocea lui Brigitte Pinter, care îi dădea viață Ursulei. Am așteptat ca pe un mare eveniment întâlnirea cu autoritatea vocală a lui Falk Struckmann, imaginându-mi un

Andrei Rubliov, a lăsat cele mai frumoase picturi ale sale abia după ce a cunoscut vitregiile istoriei.

Al doilea episod al experimentului cu proiecții video în opere-concert a fost cel puțin la fel de rău precum cel de la *Œdipe*. La fel de simplist și ilustrativ, recursul la imaginile cu frunze de plante de seră a fost de un kitsch suprem, neegalat decât de grotescul animației aripișoarelor îngerașilor din picturile medievale. Salvarea de la dezastru a venit tot de la Matthias Grünewald: arta sa, de o frumusețe absolută, nu poate plictisi niciodată, oricât de obstinate ar fi fost proiecțiile dnei Vidu.

Acum mulți ani am citit o carte excelentă: *Sensurile muzicii*, de George Bălan. O recomand oricui se află la primele contacte cu muzica clasică. Scrisă în 1964, cartea este un fel de metodă pentru a deveni meloman. Printre multele exemple de compoziții sugerate de George Bălan, una singură revenea în mai toate capitolele: *Mathis der Maler*. La vremea lecturii, mi-a fost imposibil să o ascult, discul lui Rafael Kubelik fiind greu de procurat. De ce, dintre toate muzicile de pe lumea asta, tocmai cea a lui Hindemith să fie atât de des invocată? Multă vreme am presupus că era o obsesie a autorului. Aseară, după concert, am realizat că sugestia sa era pe cât de insistentă, pe atât de subversivă: într-o lume precum România acelor ani, audierea muzicii și decriptarea sensurilor ei erau o cale spre libertate, iar *Mathis der Maler* era cea mai reprezentativă în acest sens. Hindemith a ales exilul, Silvestri, unul dintre puținii dirijori români care s-au încumetat să abordeze simfonia cu același nume, la fel.

Alexandru PĂTRAȘCU

(text preluat de la

<https://despreopera.com/2017/09/14/mathis-der-maler/>)

Filarmonica della Scala

Celebra Orchestra Filarmonica della Scala di Milano a susținut vineri 15 septembrie a.c. la Sala Mare a Palatului un concert extraordinar, sub bagheta marelui dirijor italian Riccardo Chailly, într-o seară a unei *quasi latinității temporale*. Riccardo Chailly (Milano) a început cariera ca dirijor de operă, asistent al lui Claudio Abbado la *Teatro della Scala* (1978), apoi dirijor principal la *Orchestra Radio Berlin*, la *Teatro Comunale di Bologna*, la *Concertgebouw din Amsterdam*, iar la invitația lui Herbert von Karajan, la *Gewandhaus Orchester Leipzig*. În Italia dirijează permanent *Orchestra Sinfonica di Milano*, e Director al *Festivalului di Lucerna*, etc. *Repubblica Italiana* i-a conferit *Cavaliere di Gran Croce – Ordine al Merito*. *Ab initio*, Orchestra a interpretat cu cantabilitate și noblețe *Rapsodia no.2 în Re Major op.11* (1902) de George Enescu, lucrare concepută spre a reînvia trecutul. Elementul esențial este cântecul, iar temele de joc sunt metamorfozate în cântec. Se poate considera că *Rapsodia a II-a* este o lucrare esențială ce a netezit calea de viitor a compozitorului. Riccardo Chailly a *desăvârșit* sonor opera, ca într-un ceremonial liturgic, sugerând magistral sensul și substanța devenirii. *Ab secondo*, violistul, violonistul și dirijorul Julian Rachlin (Vilnius) emigrant în Austria, a câștigat în 1988 titlul de *Tânăr Muzician al Anului Eurovision* și a devenit cel mai tânăr solist alături de Filarmonica din Viena, dirijor Riccardo Muti. Cântă pe o vioară „*ex Liebig*” *Stradivarius* (1704) și pe o violă *Nicola Bergonzi* (1786), de la Dmitry Gindin. *Concertul pentru violă și orchestră* (1949) de Béla Bartók a fost ultimul opus, rămas neterminat, finisat de Tibor Serly. În 1944 lucrarea fusese comandată de către violistul William Primrose. Petru Bartók – fiul compozitorului, împreună cu Paul Neubauer, și Csaba Erdélyi au revizuit lucrarea, în 1995. Există discrepanțe între diferitele ediții ale concertului, datorate puținelor explicații

Reidinger impozant, dar care n-a fost o prelungire a lui Don Pizzaro din *Fidelio* (un rol semnătură pentru Struckmann). Nici nu era cazul; uzura și senectutea basului german îi veneau foarte bine personajului.

Și chiar dacă, pentru o dată, nu muzica și nici teatrul nu sunt importante, penultima scenă, cea a a ispitelor Sfântului Anton, mi-a rămas în cap, memorabilă, un moment în care cuvintele nu mai aveau rost. Peter Sellars, la premiera londoneză din 1995, a cerut chiar să nu mai fie afișate supratitrările din final și aseară am înțeles de ce. Și dacă tot am pomenit acest nume, *Mathis der Maler* ar trebui să fie un paradis al regizorilor. E o ocazie unică: muzica aproape că nu-i va încurca cu nimic, iar textul le-ar putea dezlănțui imaginația, tot așa cum intelectualii ar putea medita pe muzică la implicarea în viața cetății. Căci Grünewald a făcut-o și a încetat să mai picteze până la sfârșitul vieții, în timp ce echivalentul lui răsăritean,

existente: sunt 3 versiuni de orchestrație, mai mult sau mai puțin dificile, cu diferite lacune. În 1992 s-a realizat și premiera la violoncel, cu violoncelistul János Starker. Concertul are trei mișcări: *Moderato*, în formă de sonată liberă - ce conține și o melodie populară scoțiană - dedicație lui Primrose. A doua - *Adagio religioso* se încheie cu un *Scherzo*. Un *Allegretto* scurt este legat de a treia, *Allegro vivace*. Solistul, cu o tehnică desăvârșită, a dezvăluit sugestiv amprenta arhitecturală a concertului, culorile deschise spre o nouă poartă a spiritului, în introspecție, glisând într-o lume ireală, magică, labirintică. Este un maestru al instrumentului său! *Ab tertio*, din lumea latină am audiat două poeme simfonice - *Fontane di Roma* (1916) și *Pini di Roma* (1924) de Ottorino Respighi, din *Trilogia romana*. *Fontane di Roma* cuprinde câte un poem pastoral, într-un anumit moment al zilei. Mișcarea de început zugrăvește *Fântâna Giulia în zori*, în care *vitele trec la adăpare*. A doua - *Fântâna dimineața*. *Triton*, evocă metaforic figuri de zei și zeițe dansând în lumina ceoasă a dimineții. A treia introduce *Fântâna Trevi la prânz*, un triumf iluzoric, *ce dă veste despre o victorie recentă a zeului Neptun*. Finalul *Villa Medici, Fântâna la apus de soare* oferă o atmosferă de melancolie, cu luminozitatea și viața ce dispar încet-încet. Următorul poem *Pini di Roma* descrie unui grup de pini în diferite ore ale zilei. Prima mișcare *I pini di Villa Borghese* descrie un grup de copii zgomotoși ce se joacă de-a soldații în pădurea Villa Borghese. A doua - *Pini lângă catacombe* este un bocet ce amintește cântecul preoților în apropierea unei catacombe antice, dintr-o pădure de pini; instrumentele grave, pe o pedală, descriu catacomba, în timp ce tromboanele amintesc cântecul preoților. A treia - *Pini de lângă templul lui Janus din Antica Romă; Zeul Janus deschide uși și porți*, marcând începutul anului. Se aude cântecul unei privighetori, sunete de păsări, colorit orchestral nefolosit până acum de autor. Partitura indică: *a se folosi o înregistrare autentică de fonograf*. Ultima secțiune, *I Pini della Via Appia* descrie - muzical pini din *corso consolare romano*. În zorile tulburi, în visare, *o legiune romană avansează de-a lungul Via Appia* în strălucirea unui soare abia răsărit. Respighi zugrăvește *pașii armatei*, cu pământul fremătând, prin sunetele grave, pe o pedală de *Si bemol*. Lucrarea se continuă printr-o melodie cântată de o trâmbiță - *antica buccina*. Piesa se încheie cu un triumf de trompete *ale legiunilor ajunse la Campidoglio*. Miraculosul maestro Riccardo Chailly a coordonat orchestra cu o tehnică impecabilă, părand a fi atins perfecțiunea posibilă! Reacția caldă a publicului a făcut din acest concert al *fraților latini* un moment inegalabil!

Marcel SPINEI

Muzică descriptivă cu Riccardo Chailly și Julian Rachlin

Periplul ansamblurilor invitate în seria Mari Orchestre ale Lumii din cadrul Festivalului Internațional George Enescu, a continuat și vineri, 15 septembrie, când publicul bucureștean a audiat cel de-al doilea concert susținut pe scena Sălii Mari a Palatului de Filarmonica della Scala sub bagheta celebrului dirijor Riccardo Chailly.

Dacă în urmă cu o seară prim-planul i-a aparținut violonistului David Garrett, de această dată programul ales a pus în evidență calitățile certe ale celor de la Filarmonica della Scala excelent conduși de la pupitrul dirijoral de Riccardo Chailly, unul dintre cei mai apreciați maeștri ai baghetei în acest moment pe plan internațional. Mai întâi, artiștii italieni au adus un omagiu celui ce dă numele său festivalului, George Enescu, din a cărui creație au interpretat una dintre cele mai cunoscute pagini muzicale: *Rapsodia română nr. 2 op. 11, în Re*

major. În versiunea propusă de Riccardo Chailly, a doua lucrare enesciană cu caracter rapsodic a căpătat anumite nuanțe impresioniste, tendința evidențierii elementelor de sorginte folclorică fiind înlocuită de preocuparea pentru punerea în valoare a viziunii armonice speciale, a culorilor timbrale inedite propuse de Enescu prin diferite procedee tehnice menite a sugera unele dintre instrumentele specifice folclorului românesc, și, în egală măsură, pentru aspectul descriptiv al muzicii ce evocă secvențe din mediul rural și orașenesc românesc pe care tânărul Enescu aflat la Viena și le reamintea în momentele în care dorul de țară pune stăpânire pe starea sa de spirit.

Prima parte a seriei a continuat cu interpretarea *Concertului pentru violă și orchestră* de Bela Bartók, ce l-a avut protagonist pe Julian Rachlin, unul dintre cei mai importanți virtuozii violiști ai momentului. Alături de Filarmonica della Scala, Julian Rachlin a realizat o versiune de înalt nivel artistic a concertului lui Bartók, în care muzicianul originar din Lituania a impresionat prin virtuozitate, acuratețea intonațională deosebită și bogăția sunetului. De asemenea, Julian Rachlin a abordat energic și sigur toate pasajele de mare dificultate tehnică în care solistul trebuie să utilizeze o varietate de trăsături de arcuș, dar să posede și o deosebită dexteritate a

mâinii stângi ce îl ajută să susțină melodia inclusiv în registrul acut al instrumentului.

Dincolo de amintitele aspecte ce privesc tehnica instrumentală, Julian Rachlin a surprins în varianta prezentată la București și caracterul autobiografic cu tentă descriptivă ce evocă viziunea artistică a lui Bartók privitoare la stările omului aflat înaintea trecerii hotarului dintre viață și eternitate, fiind deopotrivă neliniștit și tânguitor în partea întâi, împăcat și senin în mișcarea mediană și tumultos în partea finală, unde aluziile la elementul folcloric, atât de drag lui Bartók capătă valențe dramaturgice noi. Astfel, Julian Rachlin a exploatat la nivel maxim resursele expresive ale unui instrument mult mai puțin prezent în ipostază solistică în viața de concert decât vioara, veritabila primadonă a instrumentelor de coarde.

Partea a doua a concertului a fost dominată de sonoritățile muzicii lui Ottorino Respighi, din a cărui creație Riccardo Chailly și Filarmonica della Scala au ales să interpreteze primele două poeme simfonice din așa-numitul *Triptic Roman: Fântânile din Roma și Pini din Roma*. Mai întâi, artiștii italieni au invitat publicul într-o călătorie muzicală prin Cetatea Eternă, celebră pentru fântânile sale, din care Respighi a ilustrat sonor patru, inclusiv faimoasa *Fontana di Trevi*. Cu o impresionantă rigoare și muzicalitate, Riccardo Chailly a realizat alături de Filarmonica della Scala o versiune echilibrată a *Fântânilor din Roma* în care aspectul descriptiv al liniilor melodice a purtat în structura sa și o anumită amprentă impresionistă, artiștii părand a ne descrie nu doar simple vederi sonore din Roma ci și propriile lor impresii determinate de